

УДК 81.25

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2019.12.38>

НЕОЛОГІЗМИ В АСПЕКТІ УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ NEOLOGISMS IN THE ASPECT OF UKRAINIAN-ENGLISH TRANSLATION

Старух В.О.,

orcid.org/0000-0002-3194-2389

*старший викладач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України*

Постійна зміна та оновлення мови, що зумовлено потребами суспільства позначати нові явища, призводить до виникнення неологізмів. Саме тому неологія є перспективною галуззю мовознавства. Вона привертає до себе увагу лінгвістів низкою невирішених питань. Так, досі немає єдиного визначення поняття «неологізм», недостатньо вивченими є способи перекладу неологізмів.

Події, які відбуваються на території України з 2014 р., стали приводом для виникнення досить великої кількості неологізмів. Деякі слова актуалізувались у зв'язку з конфліктом. Стаття присвячена виявленню особливостей українсько-англійського перекладу неологізмів. Матеріалом для дослідження слугували онлайн видання, з яких були відібрані неологізми періоду Майдану, пост-Майдану, анексії Криму та військових дій на Донбасі та Луганську.

У дослідженні автор притримується широкого підходу до визначення поняття «неологізм». Відповідно до цього неологізмами можуть бути новоутворені слова, запозичені з інших мов, слова з обмеженим використанням, а також слова, які після зникнення на деякий час поновили своє використання. Варто також зазначити, що неологізми мають чотири критерії, серед яких критерій часу, критерій мовного простору, критерій новизни та критерій встановлення структурних ознак новизни.

У процесі перекладу неологізмів важливу роль посідає прагматичний аспект. Адекватній передачі прагматичного змісту сприяють фонові знання, які містять інформацію про культурний контекст та етномовний код мовця. Процес перекладу прагматичного значення неологізмів передбачає взаємодію трьох компонентів значення слова, а саме прагматичний компонент адресанта, адресата та перекладача.

У результаті нашого дослідження був здійснений переклад українських неологізмів англійською мовою. Серед способів перекладу найбільш розповсюдженим є калькування, але зустрічається також описовий переклад, транслітерація, генералізація та модуляція.

Перспективою подальшого дослідження є виявлення особливостей англо-українського перекладу неологізмів.

Ключові слова: неологізм, чотири критерії, переклад, прагматичний аспект, Євромайдан.

Constant changes and language updating, which are caused by the needs of a society to name new phenomena, lead to the creation of neologisms. Consequently, neology is rather productive branch of linguistics. It attracts attention of linguists because it poses a range of unsolved issues. Thus, there is not a single definition of a neologism, the ways how to translate neologisms are not examined enough.

The events which have taken place on the territory of Ukraine since 2014 have been a reason for the creation of rather a large number of neologisms. Some of them have become actual again due to the conflict. The article is devoted to the research of the peculiarities of Ukrainian-English translation of neologisms. To achieve the aim of the research the author addresses the Internet publications from which the neologisms of different periods such as Maidan, post-Maidan, Crimea annexation and the military actions in Donbas and Luhansk have been studied.

The broad approach to determine a notion of neologism is taken in the research. According to it, neologisms can be newly-created words, borrowed words, words of limited use and also words which, after being absent for some time, are used again. It is worth to say that neologisms have four criteria such as a criterion of time, a criterion of language area, a criterion of novelty and a criterion of structural characteristics of novelty.

The pragmatic aspect plays an important role for the translation of neologisms. Background knowledge, which contains the information about cultural context and ethno-lingual pattern of a speaker, benefits the adequate transmission of pragmatic content. The process of translation of neologism pragmatic meaning involves the interaction of three components of a word meaning, that is a pragmatic component of an addresser, an addressee and a translator.

The Ukrainian-English translation of the neologisms has been performed in the framework of the research. In the majority of cases calque has been used to translate the neologisms. Other ways of translation are descriptive translation, transliteration, generalization, modulation.

The prospect for the further research is to identify the peculiarities of the English-Ukrainian translation of neologisms.

Key words: neologism, four criteria, translation, pragmatic aspect, Euromaidan.

Постановка проблеми. Мова постійно змінюється та оновлюється для того, щоб відповідати потребам суспільства, закріплювати результати пізнання дійсності, збагачувати культуру народів. Антропоцентричний підхід до вивчення мови, метою якого є дослідження взаємодії між процесом створення нових слів та їх використанням у певному комунікативному акті, привертає до себе інтерес лінгвістів, які своєю чергою досліджують мовні явища з точки зору їх функцій у мовленнєвій діяльності.

Неологія є перспективною галуззю мовознавства, в якій є низка не вирішених питань. Серед них – відсутність чіткої термінологічної бази, в тому числі і єдиного визначення об'єкту неології – неологізму, що спричинене різноманітністю критеріїв його характеристики, та самого процесу неологізації. Також нагальним постає питання про недостатню вивченість способів і прийомів перекладу неологізмів. Вищезазначене свідчить про **актуальність** теми нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед лінгвістів, які виокремлюють в якості основної ознаки неологізму його абсолютну новизну, Р.О. Будагов, О.В. Калінін, Є.В. Розен, М.М. Шанський. Такі дослідники, як В.В. Виноградов, Б.М. Головін, М.М. Золотарьова, вважають часовий критерій головним у тлумаченні терміна «неологізм». Проте варто зазначити, що більшість

лінгвістів, серед яких К.В. Брітікова, Д.І. Ганич, Д.В. Мазурик, І.С. Олійник та інші, вважають головною ознакою неологізмів новизну лексичної одиниці в суспільній свідомості в межах певного часового проміжку.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення особливостей українсько-англійського перекладу неологізмів.

Матеріалом для дослідження слугували онлайн видання [2; 3; 4; 5; 6].

Виклад основного матеріалу. В межах нашого дослідження ми беремо за основу визначення неологізмів, яке належить Н.З. Котеловій. Відповідно до нього неологізми визначаються як нові, вперше утворені або запозичені з інших мов слова, так і слова, які відомі в мові і раніше, але їх використання обмежено, за межами літературної мови, або слова, що зникли з повсякденного вжитку на деякий час, а сьогодні широко стали використовуватись [1].

Також дослідниця вважає, що термін «неологізм» охоплює чотири критерії. Першим є критерій часу, відповідно до якого неологізми є словами, що відображають реалії того чи іншого часового простору. Наступним є критерій мовного простору: переміщення слів з однієї сфери вжитку в іншу, взаємодія між літературною мовою і мовою наук, діалектів, усним мовленням. Третім критерієм є новизна. Він здебільшого є важливішим для визначення типу неологізму. І останній

критерій пов'язаний із встановленням структурних ознак новизни самого слова.

Будь-які військові дії, а тим більше національні трагедії, впливають на мову, спонукають народ до активного оновлення мови, бурхливої словотворчості. Так, після Євромайдану та зміни політичної влади відбулися деякі драматичні зміни в історії України. Російська Федерація приєднала Крим, і на сході України спалахнула війна. Ці події стали поштовхом для виникнення неологізмів.

Неологізми можуть викликати певні труднощі у розумінні, адже відрізняються експресивністю. Крім того, з'ясування значення нового слова є також важливим для правильного перекладу. Тому важливо володіти фоновими знаннями, адже недостатня соціокультурна компетенція перекладача знижує ефективність комунікації або навіть призводить до її припинення.

Наразі перейдемо до особливостей українсько-англійського перекладу неологізмів. Ми відібрали неологізми періоду Майдану, пост-Майдану, анексії Криму та військових дій на Донбасі та Луганську. До кожного з них ми додаємо також пояснювальний коментар.

Антимайдан – назва мітингів, які організувала влада на противагу Євромайдану [2]. Цей неологізм перекладаємо транслітерацією – *Antymaidan*.

АТО (антитерористична операція) – комплекс силових дій українських збройних формувань, спрямованих на боротьбу з сепаратистами на сході України. Для перекладу цього неологізму застосовуємо калькування – *antiterroristic operation* [4]. Проте цей неологізм наразі використовується не так активно. Новий вираз для позначення військових дій на сході України – *операція Об'єднаних сил* – *Joint forces operations*.

Беркутята – представники спецпідрозділу «Беркут» [5]. Перекладаємо способом транслітерації – *Berkuts*.

Ватнік – людина з (пост)радянською ментальністю. В Україну слово прийшло разом із російською інтервенцією в березні 2014 р. [5]. Походить від однойменної назви популярного теплого одягу бідних радянських людей. Переклад здійснюємо за допомогою описового перекладу – *a quilted jacket*.

Гібридна війна – війна із поєднанням принципів різних типів і способів ведення війни, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей [5]. В результаті калькування отримуємо переклад – *hybrid war*.

Двохсотий або Вантаж-200 – умовне кодоване позначення в армії цинкової труни з тілом

загиблого солдата. Застосовується в якості кодового слова з часів військового конфлікту в Афганістані [5]. Перекладаємо способом калькування – *load-200*.

Диванна сотня – учасники руху протесту, активність яких обмежувалась інтернетом [5]. Для перекладу цього неологізму беремо фразеологічний вислів *coach potato*, який перекладається як *лежебока*, і додаємо числівник. Отримуємо *100 coach potatoes*.

Євробляхи – так в Україні називають автомобілі на європейських номерах, які не пройшли процес розмитнення. Це також є символом безпорадності влади [3]. Поєднуємо першу частину лексичного відповідника *Європи* – *Europe* з лексичним відповідником, який добираємо за допомогою модуляції: *Europlates*.

Євромайдан – масова акція прихильників євроінтеграції та противників режиму В. Януковича у Києві та інших містах, яка стала результатом революції [4]. Переклад цього неологізму поєднує два способи: калькування і транслітерацію – *Euromaidan*.

Зелені чоловічки – російські військові без знаків розпізнавання, які приймали участь в окупації Криму у лютому 2014 р. [4]. Перекладаємо цей неологізм також способом калькування – *green men*.

Зеленка – ввійшло у використання з часів війни в Афганістані і асоціюється зі скупченням чагарників та лісонасаджень, де дуже зручно приховуватися [5]. Перекладаємо як *green camouflage*, описовим способом.

Золотий батон – символ жадібності попередньої влади. Цей предмет був нібито знайдений в резиденції В. Януковича у Межигір'ї [3]. В перекладі добираємо лексичний відповідник для *золотий* способом калькування, а *батон* генералізуємо та перекладаємо як *буханка хлібу* – *golden loaf of bread*.

Кіборг – захисник Донецького аеропорту. Це слово виникло у вересні 2014 р., коли проросійський бойовик намагався пояснити, чому передові загони російсько-терористичних військ в повній екіпіровці не можуть відвоювати Донецький аеропорт, який захищають декілька десятків українських військових із стрілковою зброєю [4]. Перекладаємо способом транслітерації – *kiborgh*.

Колорад – термін на позначення усіх прихильників сепаратизму в Україні. Виник на основі схожості кольорів Георгіївської стрічки з кольорами колорадських жуків, а також схожої паразитичної функції цих організмів у природі [3]. Переклад цього неологізму здійснюємо за допомогою описового перекладу – *separatist*.

ЛНР, ДНР і Новоросія – самопроголошені республіки на території Луганської і Донецької областей України [3]. Пропонуємо переклад способом калькування, окрім географічних назв, які перекладаємо транслітерацією: *LNR (Luhansk National Republic), DNR (Donetsk National Republic), Newrussia*.

Майданути, майдауні – образливі назви прихильників Євромайдану, які активно поширює російська пропаганда [5]. Здійснюємо переклад за допомогою транслітерації слова, від якого цей вираз похідний – Майдан, а також додаємо переклад лексичної одиниці *божевільні*, таким чином застосовуючи модуляцію: *Maidan crazies*.

Небесна сотня – список із понад 100 учасників Євромайдану, загиблих під час сутичок із силовиками в січні – лютому 2014 р. Також використовується по аналогії з сотнями, на які були поділені активні прибічники Євромайдану [4]. Ми обрали спосіб калькування для перекладу цього неологізму – *heaven's hundred*.

Няш-мяш – фраза, яка використовується для характеристики чогось милого, симпатичного. А взагалі це прізвисько незаконно призначеного прокурора Криму Н. Поклонської [5]. Беручи до уваги, що *няш* походить від *няшний*, добираємо відповідник в англійській мові саме до цієї лексичної одиниці, використовуючи модуляцію – *nyan*.

Ополченці, або захисники Донбасу – військові, які, згідно з російською пропагандою, воюють за Новоросію проти українських «карatelів» і «фашистів» [5]. Добираємо лексичний відповідник за допомогою модуляції *pro-Russian fighter*.

Сепаратизм – намагання порушити цілісність країни [5]. До цього неологізму добираємо відповідник шляхом калькування – *separatism*.

Скримити – це дієслово вказує на те, що Росія відібрала Крим у України [6]. Перекладаємо за допомогою описового перекладу: *to seize Crimea*.

Сотник – командир отряду Самооборони Майдану, який нараховував 100 і більше бійців [5]. Пропонуємо переклад за допомогою транслітерації – *sotnyk*.

Спецпризначенець – військовослужбовець спеціального призначення [5]. Для перекладу добираємо лексичний відповідник шляхом калькування – *special appointee*.

Сушка – штурмовий літак Су-17, розроблений Дослідно-конструкторським бюро імені П.О. Сухого [5]. За допомогою описового перекладу маємо наступне – *attack aircraft Su-17*.

Тітушки – походить від українського спортсмена В. Тітушко, який став відомим після нападу на журналістів, які розповідали про події акції опозиційного протесту. Це люди спортивної зовнішності, провокатори з Євромайдану [4]. Можливі два варіанти перекладу: *titushky*, способом транслітерації, та описовим перекладом – *instigators of athletic look*.

Укроп – скорочення від «український патріот». Також позначає «український опір». Пізніше з'явилися шеврони, на яких зображене суцвіття кропу, для батальйонів територіальної оборони [3]. Пропонуємо описовий переклад цього неологізму – *Ukrainian patriot*.

Фашистська (київська) хунта – згідно з російською пропагандою, спочатку уряд А. Яценюка та в. о. президента О. Турчинова у період до виборів глави держави; пізніше українська влада за президентства Петра Порошенка [5]. Добираємо в англійській мові відповідники способом калькування: *fascist (Kyiv) junta*.

Я Волноваха – вислів для вираження солідарності, пам'ять про загиблих у Донецькій області [6]. Перекладаємо за допомогою калькування: *I am Volnovakha*.

Висновки. Отже, під час визначення поняття «неологізм» варто враховувати не лише екстралінгвальні фактори, які зумовлюють появу нових слів, але й внутрішньомовні процеси, такі як метафоризація і метонімізація значення, розширення чи звуження значення, нашарування конотативних і стилістичних відтінків на основне значення слова.

У процесі перекладу неологізмів важливу роль посідає прагматичний аспект. Адекватний передачі прагматичного змісту сприяють фоніві знання, які містять інформацію про культурний контекст та етномовний код мовця. Процес перекладу прагматичного значення неологізмів передбачає взаємодію трьох компонентів значення слова, а саме прагматичний компонент адресанта, адресата та перекладача.

У результаті нашого дослідження був здійснений переклад українських неологізмів англійською мовою. Серед способів перекладу найбільш розповсюдженим є калькування, але зустрічається також описовий переклад, транслітерація, генералізація та модуляція.

Перспективою подальших розвідок вбачаємо у виявленні особливостей англо-українського перекладу неологізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Новые слова и словари новых слов / отв. ред. Н.З. Котелова. Ленинград, 1978. С. 5–26.
2. Дацюк С. Вічні Майдан та Антимайдан. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5c90aa48d2e07/> [дата звернення: 19.10.2019]
3. Евробляхи, порохоботы и Минстець. Слова и фразы, которые украинцы не поняли бы в 2013 году. *Новости*. URL: <https://strana.ua/news/172322-novye-slova-kotorye-pojavilis-v-ukraine-posle-majdana.html> (дата звернення: 19.10.2019).
4. Живий словник неологізмів Революції Гідності. URL: <http://tpal.com.ua/spase/osnnapr/uchproekt/doc/uchproekt/15.pdf> (дата звернення: 26.10.2019).
5. Хмеловська О. «Укропи» та «правосеки» проти «ватників» і «сепарів». URL: <http://tyzhden.ua/Society/119971> (дата звернення: 26.10.2019).
6. 10 нових слів року, що минає. *Суспільство*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/1929304-10-novih-sliv-roku-scho-inae.html> (дата звернення: 26.10.2019).